

RESSENYES COLLECTIVES

Sabers per als laics

LOLA BADIA

Universitat de Barcelona

lola.badia@ub.edu

MÜLLER & SAVELSBERG (2021): Isabel Müller i Frank Savelsberg (eds.), *Sabers per als laics. Vernacularització, formació, transmissió (Corona d'Aragó, 1250-1600)*, Berlin, Boston: Walter de Gruyter; «Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie» 463.

Els curadors perfilen un marc teòric que dona raó de la dispersió temàtica i de la diversitat d'interessos dels catorze escrits que articulen en cinc apartats ben definits (ps. 2-15). L'acurat índex de noms i de matèries (ps. 351-361) consagra el valor de referència d'aquest tom —de llengua vehicular catalana— per l'estudi de l'accés dels laics al saber a la baixa edat mitjana i el renaixement a la Corona d'Aragó.

L'apartat «Formació del llenguatge científic i interacció lingüística» ofereix tres aportacions de temàtica mèdico-botànica. Gerrit Bos i Guido Mensching, a «Glossaris medicobotànics multilingües de l'edat mitjana en grafia hebrea» (ps. 19-40), abans d'analitzar part d'un glossari d'equivalència botàniques entre àrab i català que es conserva a la Biblioteca Palatina de Parma (vegeu-ne imatges ps. 40-41), ofereixen un estat de la qüestió de la cultura mèdica dels jueus exiliats de l'Àndalus arran de les persecucions dels almohades i dels almoràvits als segles XIII i XIV. El següent ítem, de Meritxell Blasco Orellana, «La terminologia catalana aljamiada en els *sifre refu'ot* i la importància dels doblats i triplets lèxics» (ps. 43-66) se centra en els materials multilingües (àrab, llatí, grec, romanç) del ms. Heb-I 338 de la col·lecció Firkovitch de la Biblioteca Nacional de Rússia, font d'informació d'aspectes etimològics, fonètics, semàntics i històrics del lèxic català medieval.

Maria Sofia Corradini, a «El paper de la terminologia catalana en el procés formatiu d'una *Fachsprache* medicobotànica de l'occità antic» (ps. 67-80), planteja les influències mútues entre l'occità i el català a través de la identificació de

fonts comunes en la introducció d'elements al·loglots. Es classifiquen temàticament els textos presos en consideració (herbaris, receptaris, tractats sobre temes específics; vegeu-ne el corpus a la p. 78) i s'aborden les causes històriques de les influències creuades entre català i occità. Una llista de trets grafemàtics i fonètics permet l'anàlisi d'alguns exemples de terminologia botànica (ps. 70-72). Unes consideracions geolingüístiques, il·lustrades amb altres exemples del mateix àmbit (ps. 72-75) porten a formular la tesi del «doble origen de la *Fachsprache* occitana» (ps. 75-76).

Els tres articles de la secció «Estratègies de divulgació del saber» analitzen alguns dels recursos que Ramon Llull i Arnau de Vilanova van emprar per difondre les seves idees. Anna Fernández-Clot i Francesc Tous Prieto, a «“Placia ausir est nostre mou, lo qual havem en disputar”: el *Dictat de Ramon* (1299) de Ramon Llull i els seus autocomentaris» (ps. 83-106), acaren les tres versions d'un text lul·lià que té sempre el mateix contingut: el *Dictat de Ramon* (1299), el *Coment del Dictat* (1299) i el *Tractatus compendiosus de articulis fidei catholicae* (1300). El que varia és la forma en què es presenta aquest contingut, que és la demostració per raons necessàries dels articles de la fe. Llull va començar fent la versió en vers occitanocatalà, després va elaborar un comentari en prosa catalana que aclareix i glossa aquesta versió —sovint el·líptica a causa de la versificació— i, finalment, va transformar tot el material en un tractat llatí. És evident que els versos i la glossa que els acompanya van dirigits a uns lectors diferents dels que pressuposa el tractat. Fernández-Clot i Tous penetren en tots els racons de l'operació comunicativa multifuncional lul·liana aprofitant les indicacions que ofereixen els propis textos. Aquest estudi assenta les bases de com s'ha d'entendre l'ús fa Llull del sector més «artístic» de la seva literatura en vers.

Maribel Ripoll Perelló, a «El paper de la dona en la transmissió de l'Art lul·lià» (ps. 107-121), planteja per primer cop la idea que Llull tenia present el públic femení com a destinatari de la seva Art. Ripoll analitza en termes innovadors el paper de Natana al *Romanç de Blaquerma* i extreu les conseqüències que fan al cas dels paratextos lul·lians del *Llibre de Santa Maria*, del *Arbre de filosofia d'amor* i del *Llibre d'oracions*.

La contribució d'Alexander Fidora, «Arnau de Vilanova, traductor de la pseudo-Hildegarda de Bingen. Observacions i esmenes al text de la *Confessió de Barcelona*» (ps. 123-134), aborda qüestions ecdòtiques i interpretatives relacionades amb la *Confessió de Barcelona* (1305). Com que el profetisme és un dels ingredients de les doctrines apocalíptiques d'Arnau és rellevant esbrinar com es comportava en relació amb les seves fonts. L'anàlisi de l'original llatí de les profecies atribuïdes a Hildegarda esgrimides per Arnau a la *Confessió* posa de manifest els problemes filològics que envolten la relació entre les redaccions d'una obra en llatí en vernacle a principis del XIII.

Dins l'apartat «Paradigmes del saber» Isabel Müller, a «Reflexió epistemològica i divulgació del saber al sermó doctrinal i al sermó literari: Vicent Ferrer i Ausiàs March» (ps. 137-163), acara dos textos de contingut doctrinal que perta-

nyen a gèneres tan diferents com l'homilètica i la poesia de rerefons moral. El treball ofereix un estat de la qüestió de l'accés dels laics al saber a la Corona d'Aragó (ps. 137-139) i un estudi sobre l'estructura del sermó escolàstic (ps. 140-144), abans de desenvolupar l'extensa anàlisi (ps. 144-152) d'un sermó vicentí basat en el versicle bíblic «*Venit in me spiritus sapientiae*» (*Llibre de Sapiència* 7,7). Finalment s'estudien els límits del saber i del coneixement humà segons March (ps. 152-160) a través de múltiples referències textuales.

Lluís B. Polanco Roig, a «Un humanisme particular. El *Liber elegantiarum* com a confluència de tècniques heteròclites i de models clàssics, medievals i humanístics», (ps. 165-196), estudia el rerefons cultural del *Liber elegantiarum* de Joan Esteve, imprès a Venècia el 1489, que és un recull molt singular de fraseologia catalana i llatina. Amb aquest pretext s'ofereix un apartat generalista, «Humanisme i educació» (ps. 167-171), abans d'abordar les tradicions lingüístiques que es detecten a l'obra (ps. 171-187). La singularitat dels «aspectes microestructurals» del recull lèxic estudiat precedeixen les conclusions, que detecten alguns trets de l'humanisme als territoris de parla catalana (ps. 187-191).

Josep Solervicens, a «La construcció d'un clàssic. El filtratge renaixentista d'Ausiàs March (1543-1560) (ps. 197-218) evoca el marc teòric de la literatura en vulgar al segle XVI (ps. 197-200) per introduir el procés de canonització d'Ausiàs March a través de la impremta (ps. 200-203), que implica la reordenació del corpus marquès segons la pauta del *Canzoniere* de Petrarca (ps. 203-205). Aquest plantejament permet de reinterpretar la funció de les taules de «vocables obscurs» que inclouen les edicions cinc-centesques de March (ps.205-209) a la llum d'una nova lectura «epocal» del poeta, que el transforma en portador de valors renaixentistes (ps. 209-216).

Cesc Esteve, a «El discurs dels orígens divins de la poesia. Saber historiogràfic i teoria literària a la primera edat moderna» (ps. 219-251), planteja una mirada àmplia sobre la historiografia dels orígens a l'edat moderna (ps. 219-223), prèvia a la introducció del tema general de les fonts divines de la poesia (ps. 223-227). Segueix una anàlisi del tractament d'aquest motiu en textos de Cristoforo Landino i Polidoro Virgilio (ps. 227-236), amb motius clau com el furor i la relació de la poesia amb l'Escriptura. La segona part del treball se centra en testimonis d'àmbit català (ps.236-246), on es repassen textos de Joan Àngel, Lluís Vives i Gaspar Aguilar.

L'apartat «Contextos i co-textos» comença amb «Les miscel·lànies mèdiques medievals en català: una proposta de classificació», de Lluís Cifuentes (ps. 255-290), que és la peça fundacional i de referència per a l'estudi de les compilacions miscel·lànies de tema mèdic. L'autor selecciona vint-i-quatre manuscrits —llistats a les taules de les ps. 262-263 i 276—, que sotmet a una anàlisi de continguts, de compiladors i d'usuaris que li permet d'establir una primera sistematització en dos àmbits, el de les miscel·lànies «professionals» (ps. 260-273) i el de les «domèstiques» (ps. 273-283). Les conclusions (ps. 283-286) són tot un programa de futur per a la recerca sobre el tema.

Rosanna Cantavella, a «El *Facetus* “Moribus et vita”, el *Facet* francès i el català, en el context escolar baixmedieval» (ps. 291-314), estudia comparativament tres versions d'un text catalogat com a erotodidàctic, que en els seus orígens procedeix de l'àmbit escolar. Per això es descriu el paper del autors menors —els que incorporen temàtica erotodidàctica— en l'accés a l'escriptura dins de l'escola medieval (ps. 292-298). El contingut d'alguns manuscrits de la Biblioteca Nacional d'Espanya, de la Biblioteca de Catalunya, de la Biblioteca Nacional de França i de la Biblioteca Inguimbertina de Carpentras permeten de situar les versions llatines, francesa i catalana del *Facetus* en els contextos que defineixen els reculls analitzats (ps. 299-309).

A l'apartat «Traductors i copistes», «Del llatí al català. El cas del *Regimen sanitatis ad regem Aragonum* d'Arnau de Vilanova», d'Antònia Carré, (ps. 317-330), mostra les interferències entre les versions vulgars d'una obra arnaldiana de tema mèdic, fruit de processos d'adaptació d'un manualet llatí al públic laic. El primer lloc s'ofereix un estat de la qüestió del paper del *Regimen sanitatis ad regem Aragonum* (ps. 317-329), seguit de la presentació dels tres manuscrits que ens n'han conservat l'adaptació catalana (ps. 329-323), amb sengles taules de possessors de les dues versions que ens n'han arribat. Els problemes ecdòtics (ps. 323-330) permeten de discriminar entre la versió abreujada i els dos testimonis de la versió extensa i de precisar detalls a propòsit de la feina de traductor duta a terme per Berenguer Sarriera, editada per una mà posterior. L'article acaba amb una reflexió sobre els mètodes de treball als tallers de còpia (ps. 331-332). «Les fonts no pal·liades a la traducció de Ferrer Saiol» (ps. 337-350), de Raimon Sebastian, comença posant el lector en antecedents de la traducció catalana de l'*Opus agriculturae* de Ferrer Saiol (ps. 337-338), abans de passar a presentar el problema de les interpolacions de tema i origen divers que presenta l'obra de Saiol (ps. 338-346). La tesi de l'article, que es recull a la conclusió (ps. 348-349), és l'aparat «Ferrer dins Pal·ladi» (ps. 346-348): «Saiol intervé directament a la traducció amb veu pròpia» (p. 346).

A History of Catalan Folk Literature

JOSEP TEMPORAL

Grup d'Estudis Etnopoètics

j.temporal.oleart@gmail.com

ORIOI & SAMPER (2019): Carme Oriol i Emili Samper (eds.), *A History of Catalan Folk Literature*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company; «IVITRA Research in Linguistics and Literature» 21.